

UDIO SVIH KRŠĆANA U TROSTRUKOJ KRISTOVOJ ZADAĆI — SVEĆENIČKOJ, PROROČKOJ, KRALJEVSKOJ

Bonaventura DUDA

Papa Ivan XXIII, sazivaatelj Koncila, postavio je Koncilu cilj: da u probranom obnovnom poslu iz baštinjena poklada Božje istine i iskustva Crkve iznese nova, jača osvjetljenja onih kršćanskih zbilja koje će omogućiti da Crkva s većom uspješnošću izvrši svoje poslanje baš u ovom našem vremenu. U nastojanju oko ostvarenja toga cilja, Koncil je osobitu pažnju posvetio obradi dostojanstva, poslanja i zadaća svih kršćana, i klerika i laika, pa stoga napose baš i laika ili kako volim reći — i kršćana-svjetovnjaka. U tom je smislu uistinu temeljni stavak Koncila ovaj: »Svi su vjernici, a ne samo članovi svetoga reda i redovničkoga staleža odobrenog od Crkve, upravo kao vjernici, pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni Božjim narodom. I tako su na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske zadaće. Stoga koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu vrše misiju čitavoga kršćanskoga naroda« (LG 31, s malim preinakama hrv. prijevoda, radi jasnoće).

Povjerenost mi je da u sklopu tematike ovog XXVII. teološko-pastoralnog tjedna obradim dogmatske temelje tog dostojanstva, poslanja i zadaća kršćana-svjetovnjaka. To ću učiniti poglavito iz samih dokumenata Koncila, i to ponajprije iz temeljne konstitucije o Crkvi *Lumen gentium*, osobito njezine IV. glave *O laicima*, zajedno s pripadnim Dekretom o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem*. Trebalo bi, dakako, po ključu trostruke zadaće koju Krist nastavlja u Crkvi i u svijetu po kršćanima-svjetovnjacima očitati važan dokument Koncila, Pastoralnu konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*. Ona se cijela tiče odgovornosti Crkve za svijet, što Crkva vrši osobito službom laika kojima je svjetovno bavljenje svojstveno (LG 31b).

“” No to ostavljam za poslije.

No prije no što zađemo u analizu koncilskih dokumenata o dostojanstvu, poslanju i zadaćama kršćana-svjetovnjaka, smatram važnim upozoriti na neke važne prethodne stavove.

I. UVODNE NAPOMENE

1. Nauk o trostrukoj kristovskoj zadaći, pozivu, poslanju i službi svih kršćana, pa stoga i kršćana-svjetoavnjaka, nalazi se u jezgri već u II. glavi *Lumen gentium* pod naslovom *O Božjem narodu* (LG 10—13). To pak Koncil sasvim izričito i razgovjetno obrađuje u IV. glavi *O laicima* (LG 31—36). Sam trolist »svećenička-proročka-kraljevska« zadaća spominje se još u AA 2a u 10a te AG 15b. No postoji mnogo stavaka koncilskog učenja u kojima se, doduše, ne spominju ti nazivi, ali koje valja prizvati u pomoć da se pomnije obradi svaka pojedina zadaća: svećenička — proročka — kraljevska.

2. Postoji opasnost da sada u govoru Crkve prorade *nove riječi*. No zapravo treba da prorade novi, ili točnije *razgovjetniji sadržaji*. Tako i sam ovaj naš XXVII. teološko-pastoralni tjedan treba da bude *udruženo njegovanje* baš naše, svećeničke *proročke zadaće*: treba da najprije za sebe, pa onda za naše vjernike koji su povjereni našem sluzenju, produbimo poklad vjere koji je Crkva na Koncilu stavila u prvi plan. I to stoga što ima osobitu važnost da potpomogne uspješnost sluzenja Crkve u našoj suvremenosti.

3. Pokoncilsko teološko razmišljanje o tri kristovske zadaće svih kršćana istom je na početku. Ono predpostavlja razgovjetnije spoznaje na području kristologije, soteriologije, u užem smislu ekleziologije i antropologije. Što to znači? Krist je snagom samoga svoga mesijanskog pomazanja Duhom Svetim bio svećenik, prorok i kralj (kristologija) te je upravo kao takav izvršio svoje djelo spasenja (soteriologija). To svoje poslanje nastavlja u Crkvi osobito po služiteljima (uže ekleziološko promatranje). No u toj njegovoj mesijanskoj zadaći sudjeluju i svi kršćani, pa stoga i kršćani-svjetoavnjaci. To posljednje, svestranije ekleziološko promatranje utemeljuje kršćansku antropologiju.

4. Može se postaviti pitanje samoga nazivlja: nisu li ti nazivi, osobito *kralj*, zastarjeli? Da li doista poručuju ono što žele? Tu valja podsjetiti na temeljni zakon pristupa Božjoj objavi i Svetom pismu. Bog je progovorio ljudima ljudskim jezikom određenoga vremena. I tada je objava već bila dana u svoj krhkosti i relativnosti ljudske riječi. Istom interpretirane, te su riječi postale podobne da nose božanske zbilje. Nije li tako npr. Isus prihvatio naslov kralja, ali ističući da je on kralj *na svoj način*, ponajpače daleko od svakoga militarizma. Vjernik i vjernička zajednica, Crkva, da bi se mogli sumisliti s Bogom, treba da prihvate ovaj objavni rječnik, ali uz potanje određenje značenja, i to iz same objave.

5. Koncil u temeljnom stavku LG 31a izričito tvrdi da su svi u Crkvi — i kler i redovnici i laici — sudionici u trostrukoj Kristovoj službi i zadaći. Time se uspostavlja temeljno dostojanstvo i jednakost svega Božjega naroda, što će izričito izreći LG 32b i poslije kan. 202. Time dakako ne tvrdimo da su svi sudionici u Kristovoj trostrukoj službi na jednak način. No svi su sudionici *u pravom, a ne nekom prenesenom smislu*. I laici su, dakle, u pravom smislu sudionici u svećeničkom, proročkom i kraljevskom dostojanstvu i zadaći Kristovoj. *Drukćije, doduše, nego zaređeni služitelji Crkve, ali u pravom smislu: jer se njihovo npr. svećeništvo ne definira prije svega u suodnosu sa svećeništvom služiteljâ, nego sa svećeništvom samoga Krista. Osim toga, uza svu dužnu razliku — pa čak i bitnu i kvalitativnu kao npr. u svećeništvu — svi smo u Crkvi povezani uzajamnošću, zajedništvom i nužnim*

suodnosom, što će izričito izreći LG 32bc. Uostalom, sveta se vlast i ovlast ne vrši *nad* vjernicima, nego *u društvu vjernika-in societate fidelium*, kako divno izriče PO 2b.

6. Pošto smo to jednom istaknuli, u daljnjem se izlaganju nećemo uvijek ponovno na to navraćati. Stoga se u daljnjemu ne obazirem — osim gdje bi to bilo nužno — na ređeničko ili ministerijalno-služiteljsko sudjelovanje u Kristovoj trostrukoj zadaći. Redovito govorim o sudjelovanju kršćana-svjetovnjaka u trostrukoj zadaći, i to prvenstveno na temelju krsta i potvrde, pa i svete ženidbe. No to temeljno krsno i potvrdno sudjelovanje u Kristovoj trostrukoj vlasti ostaje na snazi i djeluje — rekli bismo: i dalje razvijeno — i u ministerijalnim zadaćama. Svoje pak dostojanstvo, pravo i dužnost vršenja tih ovlasti laici imaju već samim krštenjem i potvrdom, a ne istom po nečijoj delegaciji (AA 3c).

7. A treba istaknuti i ovo: laici su pozvani i ovlašteni da svoju svećeničku, pro-ročku i kraljevsku ulogu *vrše i u Crkvi i u svijetu*. I to na oba područja ponajviše bez ičije delegacije, jer im je to i pravo i dužnost, na što upozorava AA 3b i kanonsko pravo. Stoga u Crkvi postoji čitav niz laičkih zaposlenja gdje im kler ima dužnost otvoriti mjesto i prostor djelovanja (LG 37acd; AA 1c i 22 te 24—26 i dr.). No ja se u svom izlaganju, osim popratno, ne bavim njihovom zadaćom u Crkvi, nego ponajpače u svijetu jer im je ta djelatnost u svijetu nekako na poseban način svojstvena, iako nije isključiva (LG 31b).

8. Još jednom napominjem da je samo nazivlje dosta kolebljivo. Drugo je reći da je *Krist Gospodin svećenik, prorok i kralj*, a drugo je tvrditi da *svaki kršćanin sudjeluje u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj zadaći*, treće pak da *u Crkvi postoji vlast-ovlast posvećivanja, naučavanja i upravljanja*. Tu je važno razlučiti značenje riječi *potestas-vlast-ovlast* i riječi *munus-zadaća*.

9. U svom se predavanju ne služim toliko riječju *laik*, nego radije riječju *kršćanin-svjetovnjak*. Problem oko riječi *laik* uočen je već na Koncilu. No ne možemo ga posve zabaciti bez štete za teološku jasnoću, pogotovo kad je riječ o suodnosu *klerik-laik*. No radije upotrebljavam riječ *kršćanin-svjetovnjak* jer izvrsno odgovara i koncilskom nauku i drugim teološkim razlozima. Prije svega po LG 31 možemo razlikovati (ne odjeljivati!) tri kategorije kršćana (Kodeks upotrebljava rado riječ *christifidelis* — *kršćanin, Kristov vjernik*): kršćanin-klerik, kršćanin-redovnik, kršćanin-laik. No laiku je baš *svjetovnost-saecularitas* svojstvena jer na kršćane-laike spada da »po pozivu traže Kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima« (LG 31b). Takva je *svjetovnost* pozitivna vrednota, kako ističe *Završni dokument II*. izvanredne sinode biskupa. Ona je čak i sveta jer je sama po sebi poziv na svetost i okoliš svetosti (LG 40a, 41ag, 42e i dr.).

10. I na kraju želim osobito naglasiti ovo: *apostolat laika nije nužno deklariran i organiziran*. Apostolat laika općenito govoreći može biti: spontan, svjestan, deklariran i organiziran. Važno je da laici čine dobro, kršćanski žive i djeluju makar toga nisu svjesni. Dobro je, vrlo dobro da to čine svjesno, pa stoga još angažiranije. No da li će biti deklarirani ili još više — organizirani, to je stvar osobnoga odabira, a često i razumne procjene prilika u kojima žive. Mnogo puta je bolje da mogu ne-deklarirani i neorganizirani dobro činiti nego da si to zbog svoje deklariranosti onemogućuće. Ako su loši kršćani, bolje je da se ni ne deklariraju: lošije je biti deklariran a neangažiran kršćanin. Vrlo je važno u tom imati jasne sudove, inače lako upadne-

mo u *napast klerikalizacije*. Na Koncilu se za to založio zagrebački nadbiskup F. Šeper. On želi ponajpače da laici budu svjesni i angažirani i da sastav koncilskih dokumenata o laicima bude takav da se ne odnosi samo na tzv. *izrazite laike* nego da zahvate *mnogstvo vjernika*. I doista, iako Koncil preporučuje i udruženi apostolat, pa i organizirani (AA 17b i 18—20), u prvom redu potiče na *mnogostruki pojedinačni apostolat* »koji je uvijek i svagdje plodan, a u nekim uvjetima jedino moguć« (AA 16). A vrijedi ovdje navesti i riječi drevnog crkvenog oca sv. Ignacija Antiohijskoga: »Bolje je mučati i biti kršćanin negoli govoriti a ne biti« (*Časoslov*, Svešćić 5, str. 1817).

II. ČETIRI TEZE O KRISTOVSKOM DOSTOJANSTVU I ZADAĆAMA LAIKA¹

Bitni nauk Koncila o trostrukom dostojanstvu-pozivu-poslanju-zadaćama kršćana-svjetovnjaka (laika) sveo sam, radi jasnoće, na *četiri teze*. Pokušat ću svaku od njih potanje obrazložiti, odabirući nekoliko važnih vidova svake od njih. Kao što sam rekao, u tom se čvrsto prislanjam na nauk konstitucije *Lumen gentium* i dekreta *Apostolicam actuositatem*, ostavljajući za poslije sistematsko očitavanje Pastoralne konstitucije *Gaudium et spes* po ključu trostruke službe laika. Ovdje-ondje ipak ću se obazirati i na dva pokoncilska crkvena dokumenta, na nastupnu encikliku pape Ivana Pavla II. *Redemptor hominis* i na novi *Kodeks kanonskog prava*.

¹ *1. Literature*: Još uvijek ostaje fundamentalno djelo Y. CONGAR, *Jalons pour une Théologie du Laïcité*, Paris, 1953. Tomu pridolazi izvrsna doktorska dizertacija: L. SCHICK, *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche. Zur Entstehung und Entwicklung der Triologien*, Frankfurt/M — Bern, Peter Lang, 1982. To je djelo dopunio ponovno Y. CONGAR, *Sur la Trilogie: Prophète-Roi-Prêtre*, u: *Revue des Sciences philosophiques et théologiques*, 67, 1983, 97—115. Zahvaljujem dr. Josipu Sabolu i dr. Marijanu Mandacu što su mi ove dvije potonje studije posredovali. Mnogo pomaže izvrstan rječnik Koncila: X. OCCHOA, *Index verborum... Concilii Vaticani Secundi*, Roma, 1967. te naše latinsko i hrvatsko izdanje *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1970. Uvijek ostaje važno djelo za prvu informaciju: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, KS, Zagreb, 1969 (3. izdanje 1986), odsjek *Položaj laika u djelu Crkve* (str. 169—200). Dakako, služio sam se poznatim svjetskim komentarima konstitucije o Crkvi. Od domaće literature još upućujem na skupno djelo R. BRAJČIĆ i dr., *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, I—II, Zagreb, 1977. i 1981. u nizu *Komentari dokumenata Drugog vatikanskog koncila* što ga izdaje Filozofsko-teološki institut D.I. Uporozavam na koncilske zahvate o laicima zagrebačkog nadbiskupa dr. Franje Šepera: zbornik *Šeper — Građa za životopis*, za tisak priredili Đ. PUKEC i V. STANKOVIĆ, sv. II, str. 45—65, 79—83, 121—125. O tom sam pisao u *Glasu Koncila* 1987, br. 4—6. Treba spomenuti i Šeperovu korizmenu poslanicu *O položaju i zadaćama laika u Crkvi*: ŠEPER, sv. I (str. 196—210), Zagreb 1982. U tekstu se odnosim i na monografiju J. HOLLENSTEIN - T. LAUKO, *Wo die Stille spricht*, izdanje Kartuzija-Pleterje, 1986. Tu se na str. 67 definira monah kao liturgijsko biće, ens liturgicum, što prenosim na svakog kršćanina.

1. Opća teza o svećeničkom, proročkom i kraljevskom dostojanstvu i zadaći svih kršćana

1. teza: »Bog je poslao svog Sina ... da bude učitelj, kralj i svećenik svih ljudi« (LG 13a). — »Svi vjernici ... pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni su Božjim narodom i na svoj su način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe te — koliko je do njih — u Crkvi i u svijetu vrše poslanje čitavoga kršćanskoga naroda« (LG 31a = AA 2b). — »Sudjelujući u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj zadaći. (i) laici imaju svoj aktivni udio u životu i djelatnosti Crkve« (AA 10a). — »Dužnost i pravo na apostolat stječu iz samog sjedinjenja s Kristom glavom« (AA 3a).

Bilo bi vrijedno istražiti kako je u koncilsku dvoranu ušla tako jasna shema da se dostojanstvo i poslanje svakoga kršćanina, i klerika i laika, definira polazeći od trostruke Kristove zadaće-službe: svećeničke, proročke, kraljevske. Trebalo bi pomno ispitati »iter« koncilskih tekstova o toj temi, od početka pa do proglasa odgovarajućih dokumenata, i koji su sve koncilski oci u tom doprinijeli svoj udio. U pogledu povijesti teologije nedavno se tim pitanjem ex professo pozabavio L. Schick u svojoj doktorskoj disertaciji na Gregorijani *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche. Zur Entstehung und Entwicklung der Triologien*. Po L. Schicku trilogija svećenik-kralj-prorok nastala je najprije u *kristologiji*, i to poglavito polazeći od imena Krist-Pomazanik, pa su se Kristu pripisivale službe Starog zavjeta u kojima je odlučno bilo pomazanje uljem. Nauk ima svoje korijene u Novom zavjetu, ali su otačke izjave vrlo rijetke i škrte. Nešto više tom razvoju pridonose liturgije svetih ulja. No stvar je živnula istom sa XVII. stoljećem, od Calvina dalje. Tu se može pratiti *soteriološko vrednovanje* toga tročlana ukoliko se tvrdi da je Krist izvršio svoje mesijansko poslanje od Oca kao svećenik, kralj i prorok. U katoličkoj teologiji se poslije taj nauk primjenjuje u *ekleziologiji*, ali ponajpače u vezi s crkvenim službama i vlašću. Od II. vatikanskog koncila možemo govoriti i o *antropološkom značenju* te trilogije: trima zadaćama označuje se temeljno dostojanstvo svakoga člana Božjega naroda, i to ponajpače na temelju krsta i potvrde te usmjerenosti cijelog kršćanskoga života i zalaganja prema euharistiji.²

2 S obzirom na teološko vrednovanje trilogije najbolje je pisao J. ALFARO u zbornom djelu *Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik, III/I, Einsiedeln-Zürich-Köln*, 1970. osobito str. 677—710. Ističem samo neke stavke: »Nije riječ o tri različite zadaće jednoga i jedinoga Posrednika, nego je riječ više o tri različita vida iste djelatnosti« (str. 677). Iako se na temelju Svetog pisma može govoriti o više Kristovih zadaća-služba, »može se smatrati da ove tri iscrpljuju svu posredničku djelatnost Kristovu« (str. 678). Nadalje, srednjovjekovni teolozi rijetko spominju trilogiju, ali im nije nepoznata, a potridentinska se od toga suzdržava zbog protestantskih naglasaka (str. 680). Potkraj 18. stoljeća trilogija počinje ulaziti u dogmatske traktate, ali prava renesansa počinje sa M. J. Scheebenom (str. 680—681). Značajno je da je crkveno učiteljstvo do II. vatikanskog koncila *trostruku službu* pripisivalo samo kleru, a *odricalo laicima* (SCHICK, *nav. dj.*, str. 127 i 141). Taj odlučni *Ne* u svjetlu II. vatikanskog koncila treba razumjeti »ne u istom smislu, ne pod istim vidom i ne na isti način«. No teološka sistematika još nije gotova, nego istom — kako je na Koncilu rekao nadb. Šeper (ŠEPER, *II*, 79) tek otpočeta.

Što god bilo u vezi s poviješću teologije, nauk o trostrukoj Kristovoj zadaći, koju Krist za spas svijeta nastavlja u Crkvi i u svijetu i po laicima, siguran je učiteljski nauk II. vatikanskog koncila. Ako se može postaviti pitanje o dogmatičnosti same tročlane sheme, nipošto se ne može postaviti u pitanje sam sadržaj. Pred nama je, dakle, vjerski nauk izvanrednog učiteljstva Crkve. Bar ukoliko se tvrdi da Krist svoju spasiteljsku misiju koju je primio od Oca prenosi na cijelo tijelo Crkve, pa i na kršćane-svjetošnjake.

To potkrepljujemo s dva važna dokumenta pape Ivana Pavla II. koja predstavljaju autentično tumačenje Koncila. U svojoj nastupnoj enciklici *Redemptor hominis — Otkupitelj čovjeka* Papa se izravno nadovezuje na taj koncilski nauk u IV. poglavlju enciklike *Poslanje Crkve i sudbina čovjeka*. Sama Kristova riječ određuje poslanje Crkve kao služenje: »Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi« (Mt 20, 28). »To služenje« — nastavlja Papa — »Crkva vrši poput svog Otkupitelja trostrukom službom. Taj je nauk, oslonjen na biblijske temelje, zasjao u punom svjetlu na Drugom vatikanskom koncilu, a na veliku korist za život Crkve. Jer kad postanemo svjesni da smo (svi!) sudionici trostrukog Kristova poslanja, njegove trostruke službe — svećeničke, proročke, kraljevske (LG 31—36) — postajemo sve svjesniji onoga čemu cijela Crkva treba da služi kao društvo i zajednica Božjeg naroda na zemlji te isto tako bolje shvaćamo kako je svatko od nas dužan sudjelovati u tom poslanju i služenju« (br. 18, str. 58).

I sada Papa, pošto je općenito ustvrdio trostruko poslanje i zadaću svih kršćana, ističe odgovornost cijele Crkve za istinu, čime očito dotiče, iako o tom izričito ne govori, proročku zadaću svih kršćana. I o kraljevskom će svećenstvu, to jest o svećeničkoj zadaći, Papa progovoriti samo usput, dotičući temu o euharistiji (br. 20, str. 64). No sasvim je izričit o kraljevskoj zadaći, i to na dva mjesta (br. 15, str. 38 u završnici te br. 16, str. 41—42 i br. 21, str. 70—72). Papa u tom polazi »od prve Stvoriteljeve poruke čovjeku u trenutku kad čovjeku povjerava zemlju« (Post 1, 28). »Ta je prva poruka« — nastavlja Papa — »iznova potvrđena od Krista Gospodina u otajstvu otkupljenja. To je izrazio Drugi vatikanski koncil u onim prelijepim poglavljima svoga naučavanja koja se odnose na kraljevsko dostojanstvo čovjeka, to jest na njegovo zvanje da sudjeluje u kraljevskoj službi — *munus regale* — samoga Krista. Bitni smisao toga čovjekova kraljevanja i vladanja nad svijetom, što mu je Stvoritelj dao kao zadatak, jest u prednosti etike pred tehnikom, u prednosti osobe pred stvarima, u nadmoći duha nad materijom« (br. 16, str. 41—42; usp. br. 15, str. 38).

Pri kraju enciklike Papa još, i to razvijenije, govori o »kršćanskom pozivu na služenje i kraljevanje« (br. 21, str. 70 sl.).

Još veću težinu ima u toj stvari proglasna apostolska konstitucija novog Kodeksa kanonskog prava. Među pet koncilskih nauka koji su snažno odredili nov sastav Crkvenoga zakonika Papa ističe kao četvrti: »... nauk da svi članovi Božjega naroda — na sebi svojstven način — sudjeluju u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj zadaći, odakle proizlazi nauk o službama (dužnostima) i pravima svih kršćana, osobito laika«. I zna se da je novi Kodeks raspoređen, iako neadekvatno, po strukturi triju zadaća Crkve: upravne, učiteljske i posvetiteljske. No nije naša stvar da u to ulazimo.

Želimo još istaknuti završnicu ove svoje prve teze: budući da tu trostruku zadaću laik prima po krstu i potvrdi — u Crkvi, doduše, ali ne od Crkve — izravno od Krista, on za to ne treba nikakve nove delegacije. To je njegova izravna i odgovornost i zadaća. Mislim da to očito slijedi iz formulacije AA 3a: »Dužnost i pravo na apostolat stječu iz samog sjedinjenja s Kristom glavom.« To je smisao i onog izričaja »na vlastitu odgovornost« što ga čitamo u istom dekretu (AA 7a). Dakako, ima laičkih angažmana u Crkvi, a tako i u svijetu — kada npr. laik sudjeluje neposrednije s »hijerarhijskim apostolatom« (AA 20d) — gdje se zahtijeva izravnija suodgovornost, pa i delegacija hijerarhije. No u te pojedinosti ovdje ne ulazimo. Tvrdimo samo da u svojim angažmanima u svijetu, na području vremenitoga, laici treba da djeluju po izravnom poslanju koje su primili od Krista i na vlastitu odgovornost. Time se ne isključuje da crkveni autoritet ima pravo da procjenjuje, ispravlja i usmjeruje tu njihovu suodgovornost za svijet. No sve to treba da se čini u stilu Crkve koja je nadasve zajedništvo i bratstvo, kako će ponovno isticati u koncilskim učenjima (usp. LG 33b i 37 te AA 20—22 i 24—26).

Jedno je sigurno, kako piše R. Brajčić u svom komentaru konstitucije o Crkvi: »Naglasak da je *svaki* kršćanin bez iznimke sudionik otkupiteljske misije i da je on to *trajno* do konca svijeta, sadržavat će glavninu saborske novosti.«

2. Svećenička zadaća svih kršćana

Crkva je na Koncilu pomakla u prvi plan drevni nauk o sveopćem svećeništvu svih vjernika. Razlikuje ga doduše vrlo jasno od tzv. ministerijalnog ili zaređenog svećeništva crkvenih služitelja. No time ga nipošto ne stavlja u neki podređeni suodnos i ne shvaća ga samo u nekom prenesenom smislu, tek po analogiji sa zaređenim svećeništvom (usp. LG 10b). To se može smatrati dogmom vjere.³ I u tom smislu postavljamo 2. težu.

3 Kolik je to pomak, uvidjet ćemo kada nauku o krsnom ili sveopćem svećeništvu Koncila, koju smo upravo izložili, usporedimo s onim što je o tom nekoć pisao pretkoncilski priručnik teologije što je doista »vladao« po cijelom katoličkom svijetu, pa i u nas, a to je: A. TANQUEREY, *Synopsis theologiae dogmaticae*. U traktatu o sv. redu pobija nauk protestanata koji na sve kršćane primjenjuju riječi: »Vi ste puk izabrani, kraljevsko svećenstvo« (I Pt 2, 9). Tanquerey tvrdi da te riječi valja razumjeti tek »de sacerdotio improprie dicto«, to jest u nepravom smislu (s obzirom na jedino pravo, ono ređeničko). On umanjuje također snagu riječi *duhovne žrtve* kao da su to »žrtve u nepravom smislu« (navodim po izdanju iz god. 1959²⁹, sv. III, str. 714). Koliko drukčije piše naš R. Brajčić u svom komentaru konstitucije o Crkvi (II, 221 sl.): »Nauka o općem svećeništvu krštenih vjernika jasno je posvjedočena u samom Novom zavjetu. Ona je međutim u katoličkoj zajednici bila prešućivana zbog toga što iz nje izvire dostojanstvo i suodgovornost laika u Crkvi kao i zbog toga što su protestanti toliko preneglasili opće svećeništvo svih vjernika da su zanijekali ulogu i potrebu ministerijalnog svećeništva.« Iz Brajčićeva teksta, pogotovo iz potcrtanih riječi nedvojbeno proizlazi da je baš udio u svećeničkoj zadaći Kristovoj doista temelj svega dostojanstva i suodgovornosti svih kršćana, dakako i kršćana-svjetoavnjaka za Crkvu i svijet. Važan je i Brajčićev navod belgijskoga biskupa E. J. Smedta po kojemu će »unutar same Katoličke crkve taj dio konstitucije (LG 10) pridonijeti u velikoj mjeri uspostavljanje uži veza između klera i laika te produbljivanje svijesti o ulozi laika u Crkvi«, dakako i u svijetu (BRAJČIĆ, II, 222).

2. teza: Svima »koje spaja sa svojim životom i svojom misijom, Krist također daje udio u svojoj svećeničkoj zadaći: da vrše *duhovno bogoštvlje*... Jer *sva njihova djela*, molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, *svagdanji rad*, odmor duha i tijela, ako se vrše u Duhu — dapače i tegobe života, ako se strpljivo podnose — *postaju duhovne žrtve*... koje se u sluzenju Euharistije pobožno prinose Ocu zajedno s prinosom Gospodinova tijela. Tako laici — posvuda kao klanjatelji (Bogu) *sveto djelujući — posvećuju Bogu sam svijet*« (LG 34; usp. LG 10 i 11 te SC 48).

Koncil se o tom nije odjednom izrekao, nego — na više mjesta, što samo upućuje koliko mu je do obnove te drevne dogme. Temeljna su mjesta za razumijevanje toga krsnog i sveopćeg svećeništva: LG 10 i 11 = LG 34; PO 2acđ i 5a te SC 48 zajedno sa SC 7, 12, 14, 26 i dr. Istom ponirući u sve te stavke možemo uspostaviti punu misao Koncila koji uostalom u tom i nije htio biti iscrpan, nego potvrđan. I kad imamo u vidu sve te stavke, posve je očito da su novu snagu zadobila tradicionalna biblijska mjesta: Rim 12, 1 + 1 Pt 2, 4—9 te Otk 1, 6. Tu odmah treba naglasiti ovo: kad je riječ o *duhovnoj žrtvi*, što je za shvaćanje svećeništva svih vjernika tako važno, nipošto nije riječ o žrtvi u *prenesenom smislu*, nego o žrtvi *Duhom Svetim zahvaćenoj*. Na takvo shvaćanje upućuje nas sam Koncil kada u IV. glavi *Lumen gentium* ex professo govori o svećeništvu svih vjernika, gdje se tri puta ističe Duh Sveti: On ih pomazuje za svećenike »da bi se u njima proizveli sve obilniji plodovi Duha« te tako »*sva njihova djela... ako se vrše u Duhu... postaju duhovne žrtve*« (LG 34b).

Time smo već duboko zaplovili u obrazlaganje sveopćeg svećeništva svih vjernika. Ono se temelji na sakramentima inicijacije, to jest na krstu, potvrdi, a osobito se izražava u udjelu u euharistiji: »*Krštenici se po preporodu i pomazanju Duha Svetoga posvećuju da budu... sveto svećenstvo*« (LG 10a = PO 2a). Ili malo dalje: »*Vjernici su po krštenju... određeni za bogoslužje (bolje bogoštvlje) kršćanske vjere... Sakramentom potvrde još su savršenije vezani uz Crkvu... Imaju udio (ne dio!) u euharistijskoj žrtvi*« (LG 11a).

Činjenica je posve neosporna: krsno ili sveopće svećeništvo svih vjernika, pa dakako i kršćana-svjetovnjaka, spada u temelje naše vjere. Stoga se nećemo dalje zadržavati na navedenim koncilskim tekstovima da je opravdamo. No želimo istaknuti nekoliko daljnjih važnih napomena kako bismo tu dogmu vjere, tako temeljnu za novo poimanje laikata, što snažnije doživjeli.

Prvo, treba istaknuti po čemu smo svećenici ili — što sačinjava materiju našega svećenikovanja. Moram odmah upozoriti da je to onaj novi kult »u duhu i istini« što ga Isus navješćuje u svom razgovoru sa Samarijankom (Iv 4, 24). No, evo važnoga koncilskog teksta u čemu se sastoji naše svećenikovanje, naše prinošenje duhovnih žrtava: »*Krštenici se po preporodu i pomazanju Duha Svetoga posvećuju da budu... sveto svećenstvo: da svim djelima čovjeka kršćanina prinose duhovne žrtve*... (LG 10a + AA 3b). To će još konkretnije izraziti LG 34: »*Sva djela* (u ovom sklopu baš *laika*), to jest molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, svagdanji rad, odmor duha i tijela... dapače i tegobe života... *postaju duhovne žrtve* ugodne Bogu po Isusu Kristu (usp. 1 Pt 2, 5) koje se u sluzenju euharistije pobožno prinose Ocu s prinosom Gospodinova tijela.« A u Dekretu o službi i životu prezbitera stoji: »*Svi koji pripadaju Božjemu narodu — jer su Duhom posvećeni — sami sebe prikazuju kao žrtvu živu, svetu, Bogu ugodnu* (Rim 12, 1). Službom prez-

bitera ta duhovna žrtva vjernika dolazi do punine u sjedinjenju sa žrtvom Krista... i prikazuje se (Kristu i po njemu Ocu) preko ruku svećenika...« (PO 2d).

I još jedan važan koncilski stavak: »Ova laička duhovnost treba da poprimi posebnu obilježje već prema bračnom i obiteljskom stanju, celibatu ili udovištvu, bolesti, profesionalnoj i socijalnoj djelatnosti« (AA 4g). Naime, laike Koncil uči »da sjedinjenje s Kristom ne odijele od (svega) svoga života — dok u redovitim okolnostima života ispravno obavljaju same svjetovne poslove — nego da vršeci svoj posao prema Božjoj volji rastu u samom sjedinjenju (s Kristom)« (AA 4a).

Očito dakle *sav za Boga i bližnjega založeni kršćaninov život*, ali baš *sav, postaje duhovna žrtva* koja se kroz prinos i pretvorbu neposredne euharistijske materije, kroz kruh i vino sjedinjuje s Kristovom žrtvom (usp. GS 38b). To je smisao mnogih darovnih molitava i stavaka u novim kanonima: da nas Duh Sveti zahvati te postanemo živi dar, prinos i žrtva nebeskomu Ocu (usp. SC 12).

Baš stoga Koncil radije govori ne toliko o »*sacerdotium commune — općem svećeništvu*« nego o »*sacerdotium universale — sveobuhvatnom svećeništvu*«. Naša, naime, duhovna žrtva obuhvaća sve vas i svu našu djelatnost, rad i trpljenje i odmor. I još više! Jer kroz sve se to vrši i *posvećenje svega svijeta*. Ono također spada u laičko svećenikovanje. I ne samo laičko nego svih nas. Jer zaređeni svećenik ne gubi svoje krsno svećeništvo. Naprotiv, u žrtvi svete mise on djeluje »in persona Christi — u osobi Kristovoj« pružajući sebe, svoja usta i svoje srce Kristu da on sam kao Vrhovni svećenik izvrši po vanjskom znaku svoju žrtvu. No zaređeni svećenik treba da djeluje i »in persona propria — u vlastitoj osobi«. I on je sa svima vjernicima dužan i pozvan da i samoga sebe u toj istoj žrtvi s Kristom prinosi. Stoga imaju posebnu težinu riječi kojima se završava stavak o univerzalnom svećeništvu svih vjernika: »Tako i laici — posvuda *sveto djelujući* kao klanjaoci Ocu — posvećuju Bogu sam svijet« (LG 34). Tu ponovno i ponovno upozoravamo na dragocjen stavak iz konstitucije *Gaudium et spes* o euharistijskoj posveti cijeloga svemira i svega ljudskog rada kroz prinos i posvetu kruha i vina (GS 38b). No istaknimo i jedan drugi stavak iz konstitucije o liturgiji. Crkva dopušta, to je provedeno u novom *Redu blagoslova*, da i laici mogu vršiti neke blagoslove (SC 72) kako bi došlo do izražaja to njihovo svećeništvo, njihova zadaća da budu posvetitelji. I to je svećeništvo i opet univerzalno, sveobuhvatno (po SC 61): »Liturgija sakramenata i blagoslovina pruža mogućnost pravo raspoloženim vjernicima da im se *gotovo svaka zgodna života* posvećuje božanskom milošću... i kao da *nema nijedne čestite upotrebe tvarnih dobara koja se ne bi mogla usmjeriti čovjeku na posvećenje i Bogu na hvalu*« (SC 61).

Tu se upravo dotiče naše svećeništvo i kraljevanje. Po I Pt 2, 9 naše je svećeništvo *kraljevsko*. Doista već u LG 31 Koncil uči: »Na laike spada po njihovu pozivu da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu. Žive u svijetu... Tu su oni od Boga pozvani da pridonesu — kao iznutra, poput kvasca — *posvećenju svijeta* vršeci vlastitu dužnost...« To će još jače razviti sam stavak o laičkoj kraljevskoj službi u LG 36 s pripadnim stavcima iz *Dekreta o apostolatu laika* (AA 2b, 3—4, 5—7 itd.). Baš svojom djelatnošću, koju ulažemo u rast svijeta i ljudskog društva, uspostavljamo Božje kraljevstvo, kako ćemo domalo izložiti. A upravo sva ta djelatnost postaje materija naše svećeničke duhovne žrtve u kojoj se u euharistiji zajedno s Kristom prinosimo Ocu kao živa žrtva i vječni dar,

uključujući sav stvoreni svijet u kojemu »sveto djelujemo« (LG 36 u završnici).

To je dobar smisao inače sporna izraza »consecratio mundi — posveta svijeta«, koji stoji iza ovoga koncilskog izričaja.

Mnogo bi toga još trebalo reći o sveopćem našem svećenikovanju, i nas klerika i laika. Želim spomenuti sretnu definiciju monaha, kako se izrazio sadašnji prior Pleterja Janez Hollenstein: »Der Mönch ist ein liturgische Wesen — Monah je liturgijsko biće.« *Ens liturgicum, liturgijsko biće — svaki je čovjek*, a fortiori svaki kršćanin. On je Duhom Svetim pomazan da posred cijeloga stvorenja bude proslavitelj Boga: u svoje vlastito ime i »njegovim glasom sve stvorenje pod nebom«, kako pjeva predslavlje IV. kanona. Sam posvećen od Krista Svećenika i Posvetitelja (usp. Heb 2, 11), postaje posvetitelj. Kao takav on je djelitelj sakramenata, napose svete ženidbe u samom činu sklapanja, ali također »in facto esse« ukoliko se kršćanski supruzi kroza sav život »uzajamno posvećuju, podržavajući jedno drugo u milosti« (usp. LG 41e). Oni su predvodnici obiteljske molitve, poželjno i liturgijske, kada se Časoslov moli u toj »domaćoj Crkvi« (LG 11b i AA 11d). I budući da čovjek kršćanin svim svojim djelima izvršuje svoje svećeništvo, on kroz tu djelatnost posvećuje i sva stvorenja koja uzgaja i obrađuje (usp. GS 38b) kao i sve međuljudske odnose u koje se zalaže.

Takvo se svećeništvo stoga izvrsno naziva *sacerdotium universale* — *sveobuhvatno*: u duhovnoj je žrtvi svakoga vjernika zahvaćen on sav i s njime svi njegovi međuljudski odnosi i sve stvorenje. I još jednom na kraju treba reći: to svećeništvo ne valja shvaćati u nekom slikovitom smislu ili, u odnosu na zaređeno, kao neko nepravo svećeništvo. Ono participira na svećeničkom dostojanstvu samoga Krista koji po Poslanici Hebrejima bijaše sam i svećenik i žrtva i oltar. Oltar, ukoliko je žrtvu samoga sebe, i svoga tijela, prinio na samom svojem tijelu, a svećenik ukoliko nije samo bio prinosom nego i prinositeljem. Svaki je dakle kršćanin na svoj način *misnik i liturg* jer »liturgijski čini pripadaju čitavom Tijelu Crkve«, pa stoga sav »kršćanski narod... snagom krštenja ima pravo i dužnost« sudjelovati u liturgiji (SC 14a).

Zaključimo samo jednim patrističkim tekstom, što se čita u vazmenom vremenu, iz usta sv. Petra Krizologa: »Zaklinjem vas da prinesete sami sebe... Dok Apostol tako moli, uzdiže sve ljude na svećeničko dostojanstvo... O kako je nečuvena služba kršćanskog svećeništva kad je čovjek sam sebi i žrtva i svećenik, kad čovjek ne traži izvana što će Bogu žrtvovati, kad čovjek ono što nosi sobom i u sebi i ono što je za njega — prinosi Bogu kao žrtvu, kad ostaje ista žrtva i isti svećenik...« (*Časoslov*, Svešćić 3, str. 1667 sl.).

3. Kraljevski posao svih kršćana

Možda nikada nisam tako doživio blagdan Krista Kralja kao kada je prvi čovjek nogom stupio na Mjesec. Bilo je to u Makarskoj, ako se točno sjećam datuma, 21. srpnja 1969. Pošto je televizijska emisija završena, išli smo na zajedničku misu. Putem će mi naš poznati liturgičar o. Jure Radić: »Bonaventura, koju ćemo misu sada uzeti?« Nije mi padalo na pamet, a on će: »Misu Krista Kralja da mu zahvalimo što već sada hoće da ljudski rod sudjeluje u njegovoj vlasti nad svemirom.«

Mislim da je to dobar uvod u razmišljanje o kraljevskoj zadaći svih kršćana, osobito kršćana-svjetovnjaka. Očitavajući, naime, tekstove Koncila koji se odnose na tu kraljevsku zadaću, mislim da treba početi od prvog naloga Stvoriteljeva prvim ljudima: »Plodite se i množite i napunite zemlju i *sebi je podložite*« (Post 1, 2) zajedno sa sličnim riječima iz drugog izvještaja o stvaranju: »I postavi Bog čovjeka u edenski vrt da ga *obrađuje i čuva*« (Post 2, 15). Doista, od početka je Bog naumio stvoriti čovjeka da bude *gospodar* (Post 1, 26).

Dobro je odatle početi, no tu ne valja stati. Ako igdje, ovdje — kada određujemo značenje kraljevske zadaće kršćanina-svjetovnjaka — treba da postanemo učenici objave. Ne smijemo prići toj temi, već smo u početku istakli, s naših — često posve djelomičnih i naopakih — iskustava o zemaljskim kraljevima i kraljevstvima. Krist je kralj, ali na svoj način. I kršćanin je pozvan da s njim kraljuje, ali — na Kristov način.

No najprije postavimo tezu, satkanu iz koncilskih stavaka. Naumice je obrađuje-mo prije treće teze o proročkoj zadaći. Poslije ćemo to obrazložiti.

4. teza: I kršćani-svjetovnjaci (laici) sudjeluju u Kristovoj kraljevskoj zadaći (usp. LG 31a = AA 2b) tako što »služeći Kristu i u drugima (ljudima)... dovode svoju braću Kristu kojemu služiti znači kraljevati. Naime, Gospodin hoće da svoje kraljevstvo širi i po laicima... U sveobuhvatnom izvršivanju te zadaće laici zauzimaju posebno mjesto... (Stoga) *neka sa svim zalaganjem porade: da se* — po određenju Stvoriteljevu i u svjetlu njegove Riječi — *(sva) stvorena dobra LJUDSKIM RADOM, TEHNIKOM I KULTUROM obrađuju i unapređuju na korist baš svih ljudi* te se prikladnije među sve ljude poraspodjele i tako na svoj način usmjere *općem napretku u ljudskoj i kršćanskoj slobodi*« (LG 36ab).

Ovo je ključni koncilski stavak o kraljevskoj zadaći svih kršćana. Ne već i kao takav pruža osnovicu za vrednovanje te zadaće u svjetlu objave i učiteljstva. Evo, odmah u početku stavljeno je u prvi plan *služenje ljudima* radi Krista i baš — kao Kristu. Ističe se riječ *zalaganje* ili kako bi se danas reklo *angažman*. Također se u prvi plan stavlja *ljudski rad*, i to poimence na području *tehnike i kulture*. Taj rad se odnosi i na *stvorena dobra*, ali — kako je iz cijelog sklopa očito — u prvom redu na *njegovane međuljudske odnose* jer je riječ o *koristi baš svih ljudi* kao i o *općem napretku, napose o slobodi*.

Možemo odmah iščitati i druge elemente samoga tog ključnog stavka, to jest cijeloga LG 36. Riječ je o *nutarnjoj naravi, vrijednosti i uređenju svega stvorenja na slavu Božju*, zatim o promicanju pravednosti, ljubavi i mira, i to baš samim *svjetovnim djelima*. Već ovdje Koncil ističe, a ponoviti će to toliko puta, *kompetentnost u profanim strukama*. K tome, za pravo shvaćanje i izvršivanje »kraljevske« zadaće od goleme je važnosti što LG 36d govori o *usklađivanju obaju društava* u kojima laici žive i djeluju: *Crkve i ljudskog društva*. To će još jasnije izreći AA 5, gdje je riječ o *dva reda, duhovnom i vremenitom*, koja se ne smiju ni *kobno razdvajati* ni još manje *kobno miješati*: »U jednom i drugom redu laika koji je ujedno i *vjernik i građanin* treba da stalno vodi jedino kršćanska savjest« (AA 5). Poslije će to isticati *Gaudium et spes* pod znakom *Augustinovih dvaju gradova* (GS 40 i 43).

Kako se vidi, jedva je moguće obraditi sve elemente koji su odlučni za pravilno shvaćanje kršćana-svjetovnjaka. Svaki od tih elemenata zahtijevao bi mnogočlanu

razradu. Baš u ovoj kraljevskoj zadaći kršćana-svjetovnjaka treba vrednovati vrlo mnoge koncilске stavke koji i ne dolaze pod tim nazivljem. Polazišni se stavak svakako nalazi, kao i za druge dvije zadaće, u poglavlju *O Božjem narodu* (LG 13). Sam pak već navedeni ključni stavak LG 36abcd uigran je već u LG 31, u samom određivanju riječi *laik*: »Na laike spada po njihovu pozivu da traže kraljevstvo Božje, baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu.« Produžetak koncilskog naučavanja o kraljevskoj zadaći laika imamo u Dekretu o apostolatu laika. Najprije, i opet, u poblížem određenju svih triju zadaća: »Oni doista vrše apostolat svojom djelatnošću... u prožimanju i usavršavanju vremenitoga reda evanđeoskim duhom... (jer im je) vlastito da žive posred svijeta i svjetovnih poslova« (AA 2b = 4ae). Napose se na kraljevsku zadaću odnose i drugi stavci istoga dekreta: kad je riječ o kršćanskom oživljavanju vremenitoga reda (AA 7) te o različitim oblicima apostolske djelatnosti, karitativnoj (AA 8), socijalnoj (AA 13), narodnoj i međunarodnoj (AA 14).

Na kraljevsku se zadaću kršćana-svjetovnjaka odnose i premnogi stavci Pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*. No to je područje tako golemo da ćemo ga obraditi u posebom dijelu ove studije.

Mnogo će nam svjetla za određenje kraljevske zadaće laika pružiti *svetopisamska mjesta* što su u ovim koncilskim stavcima razasuta. Spomenuo sam već *tri velika teksta iz Knjige Postanka* o čovjeku-gospodaru stvorenoga. Ovamo treba pribrojiti i *četvrto*, o prvotnoj dobroti svega stvorenja (Post 1, 31), pa i *peto*, jer je tim tekstovima nadahnuto, a to je *Psalam 8* o čovjeku-kralju stvorenja (usp. GS 12c). Baš je taj psalam Pavao VI. ispisao svojom rukom da se položi na Mjesec, 21. srpnja 1969.

Dakako, baš u vezi s tekstem o izvornoj dobroti stvorenja, što se bar dvaput vraća (Post 1, 31 = AA 7b i GS 12e; usp. LG 48a), treba upozoriti i na prisutnost grijeha u cjelokupnom stvorenju, napose u međuljudskim odnosima (usp. GS 8 i 10, a osobito 13). Na to upozoravaju i kraljevski koncilski tekstovi, kao LG 36a: »U tom će (uspostavljenom Božjem) kraljevstvu i sami stvorovi biti oslobođeni ropstva neraspadljivosti« (usp. još LG 9 i 48 te GS 39, bilj. 21). I malo dalje: »Neka laici i ujedinjenim silama ustanove i prilike u svijetu — ako gdje na grijeh potiču — tako ozdravljaju da sve budu dovedene u sklad...« (LG 36c; usp. AA 7c).

No nadasve, da bismo ušli u misterij — jer o misteriju je riječ! — kraljevske zadaće svih kršćana, potrebno je upozoriti na neke *važne silnice našega vjerovanja u Krista*. Kad kažem da je riječ o misteriju, ne mislim samo na neku istinu koja je nedosežna našem razumu, te je možemo spoznati samo iz objave. Pod misterijem mislim na našu intimnu združenost s Kristom, koji nas po krstu »uvlači u svoje misterije« (LG 7e) da po nama izvrši i svoje kraljevsko djelo. Navedimo o tom samo jedan stavak koncilskog učenja: »Kršćani vjeruju da je ovaj svijet — ljubavlju Stvoriteljevom sazdan i uzdržavan — doduše dospio u ropstvo grijeha, no raspeti ga je i uskrslu Krist — slomivši moć Zloga — oslobodio da se prema Božjem planu preobrazi i tako dođe do svoje potpunosti« (GS 2b).

Krist je po Bibliji, napose po Novom zavjetu, kralj jer je Uspostavitelj prvotnoga Stvoriteljeva plana s čovjekom i svim stvorenjem (Kol 1, 17c = Ef 1, 10 i dr.). On je veliki Izmiritelj svega, na nebesima i na zemlji (Kol 1, 20 = Ef 2, 14 sl.). Sve to dolazi snažno do izražaja u *velikim koncilskim kristološkim tekstovima*: o Kristu,

novom čovjeku (GS 22), o utjelovljenoj Riječi i ljudskoj solidarnosti (GS 32), o Kristu koji je alfa i omega (GS 45). U svemu tomu važan je pavlovski tekst o »rekapitulaciji«: Krist, na kraju povijesti spasenja — dakako i našim kraljevskim zalaganjem — treba da postane glava svemu stvorenju (Ef 1, 10 = LG 3 i 48a; GS 38, bilj. 4 te 58, bilj. 6). On jest i treba da bude Krist-prvak (Kol 1, 18 = AA 7). Ta se i takva *rekapitulacija-uglavljenje svega u Kristu* četiri puta u koncilskim dokumentima izrijeком spominje (LG 13b i GS 38a, 45b i 57d).

Postoji još prevažan kraljevski, rekapitulacijski tekst iz 1 Kor 15, 24 i 27: na kraju povijesti Krist će Ocu predati — i po našem zalaganju — osvojeno i uspostavljeno kraljevstvo da konačno bude »Bog sve u svemu i svima« (LG 36a i 39b). Koncil nadalje dvaput navodi i svečan tekst iz predslavlja Krista kralja da označi čemu teži sve kraljevsko zalaganje nas kršćana: da sav svijet postane kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mira« (LG 36a = GS 39c). Ne zaboravimo i na vrlo naglašen tekst 1 Kor 3, 23, koji se dvaput navraća (LG 36a i GS 37d u završnici): »Sve je vaše, a vi ste Kristovi, a Krist je Božji.«

No svi su ti kristokraljevski tekstovi Koncila *funkcionalni*: snažno iziskuju naše s Kristom kraljevsko zalaganje za svijet. I to, dakako, bez ikakva traga militarizma ili trijumfalizma, pa onda ni klerikalizma. To je očito istaknuto u ponovljenim mjestima o autonomiji vremenitog reda, što će osobito naglasiti *Gaudium et spes* (v. natuknicu *Autonomija vremenitih stvari u Koncilskim dokumentima*, lat.-hrv., str. 791; hrvatski, str. 449). Kršćanin se u svjetovnim poslovima treba rukovoditi samo svojom savješću (LG 36d i AA 5 i dr.). Postoje i izričiti koncilski tekstovi o našem kraljevskom angažmanu za svijet, zbog svojih odgovornosti Kristu. Takó je upravo tipičan sastav i samog ključnoga kraljevskog stavka: »Veliko je obećanje i velika *zapovijed* dana učenicima: Sve je vaše, a vi ste Kristovi, a Krist je Božji« (1 Kor 3, 23 = LG 36a).

Krist, dakle, kao veliki Uspostavitelj i Dovršitelj Božjega kraljevstva nevidljivo djeluje ne samo u kršćanima nego i u srcima svih ljudi, kako će se čudesno izraziti *Gaudium et spes*: »To ne vrijedi samo za one koji vjeruju u Krista nego i za sve ljude dobre volje u čijim srcima milost nevidljivo djeluje. A budući da je Krist umro za sve... moramo držati da *Duh Sveti pruža svima mogućnost da se — na način koji je samo Bogu poznat — pridruže Kristovu pashalnom misteriju*« (GS 22e). Krist je taj koji po svom Duhu nadahnjuje sva »ona velikodušna nastojanja kojima se ljudska obitelj trudi da poboljša životne uvjete i da tom cilju podloži svu zemlju« (GS 38a). Taj isti Duh Sveti ih za to ispunja svojim darovima i zove »da se posvete zemaljskom služenju ljudima, pripremajući tom službom građu za nebesko kraljevstvo« (GS 38a). U tom Duhu Krista Uspostavitelja Božjega kraljevstva »putujemo prema konačnom dovršenju ljudske povijesti koje potpuno odgovara planu Očeve ljubavi da pod jednu glavu obuhvati u Kristu sve što je na nebesima i što je na zemlji« (GS 45b).

Ta je koncilski kristokraljevska koncepcija silno dinamična. Ona se uklapa u novo, dinamično shvaćanje povijesti (usp. GS 5c). Bog je svakako odlučio da svoj naum o svijetu i čovjeku ostvaruje kroz tokove povijesti. U važnom stavku konstitucije *Gaudium et spes*, gdje je riječ o vjerničkom vrednovanju ljudskoga progressa, triput se u tekstu spominje *povijesna Božja zamisao* što se ostvaruje kroz povijest, i

to pojedinačnom i udruženom ljudskom djelatnošću. I sam je *pojam kraljevstva Božjega* u koncilskim učenjima *dinamičan*. Kraljevstvo Božje *nastaje* (usp. GS 57b). To je jasno istaknula već Konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* odmah u početku: »Crkva prima misiju da navješćuje Kristovo i Božje kraljevstvo... i predstavlja klicu toga kraljevstva na zemlji... dok sama *polagano raste* i teži za savršenim kraljevstvom« (LG 5 i još jasnije LG 48). Značajan je o tom i stavak AA 5: »Bog hoće sav svijet u Kristu učiniti novim stvorenjem, *početno već ovdje na zemlji*.«

No sada istom preostaju velike i teške teme bez kojih je nemoguće ocrtati koncilsko učenje o kraljevskoj zadaći svih kršćana, osobito svjetovnjaka. Pokušajmo zadasa samo pobrojiti te teme: Što je to *svjetovnost*, koja je laicima svojstvena (LG 31b)? Što znači izraz »*vremeniti red*« (LG 31b i AA 2b, 5, 7 i dr.)? Što se podrazumijeva *pod autonomijom zemaljskih stvari* (AA 7b i GS 36 i u naslovu i tekstu i dr.)? Što Koncil uči o *vrijednosti rada i cjelokupne ljudske djelatnosti* i s tim u vezi o *progresu*? Sva ta i druga važna pitanja stalno se navraćaju u koncilskim stavcima o sve tri kristovske zadaće laika u svijetu, napose o kraljevskoj. Očito je da zamašitošću ta pitanja prelaze okvire ove studije, ali ih barem nekako moramo odrediti da se shvati domet kraljevske zadaće svih kršćana. S većinom tih pitanja susrest ćemo se u III. dijelu studije, kad budemo očitavali po ključu trostruke kristovske zadaće svjetovnjaka konstituciju *Gaudium et spes*, jer se u njoj Krist o tim pitanjima osobito jasno izrazio.

Ipak, koliko je za ovu studiju potrebno, odredimo riječ *svjetovnost-saecularitas*. Mnogo nam u tom pomaže poznati koncilski rječnik OCHOA XAVERIUS, *Index verborum cum documentis Concilii Vaticani Secundi*, Roma, 1967. Ostanimo samo kod rječničkog inventara samo IV. poglavlja *Lumen gentium*, gdje je riječ o trostrukoj kristovskoj zadaći laika, s uvidom u istoznačni rječnik Dekreta o apostolatu laika. Tu se susrećemo sa desetak mjesta gdje se navraća riječ *saeculum-svijet*. No odmah moram reći da nas to uvodi i u shvaćanje izraza *vremeniti red*, koji se inače potanko određuje osobito u AA 7.

Počnimo od LG 31, gdje se riječ *saeculum-svijet* u različitim oblicima navraća četiri puta: »Laicima je *svjetovnost vlastita*«, pa iako se i kler »*katkada može baviti svjetovnim stvarima (saecularibus)*«, baš »*na laike spada... baviti se vremenitim stvarima uređujući ih po Bogu jer oni žive u svijetu-in saeculo*«. Što to znači? »*To jest u svim i pojedinim službama i poslovima svijeta* i u redovitim prilikama obiteljskog i društvenog života.« Možemo doista reći da nas tu sam Koncil uvodi u to što valja razumjeti pod riječju *svijet-saeculum*. To po LG 35ac obuhvaća *sve oblike svjetovnog života*, napose bračni i obiteljski život. A po LG 36b *svjetovna djela* potanje se određuju kao »*ljudski rad, tehnika i kultura te svakovrsno uzgajanje stvojenja na korist svih ljudi, poboljšavanje međuljudskih odnosa*.«

I po AA 2b »*laicima je vlastito da žive posred svijeta i svjetovnih poslova*«, gdje vrše apostolat »*prožimanjem i usavršavanjem vremenitoga reda evanđeoskim duhom*«. Oni imaju svoju vlastitu — laičku, što znači svjetovnu — duhovnost: *sjedinjenje s Kristom treba da njeguju* »*u redovitim okolnostima života ispravno obavljajući same svjetovne poslove tako što taj svoj posao vrše po Božjoj volji*«. Doista, »*ni obiteljske brige ni drugi svjetovni poslovi ne smiju ostati izvan okvira duhovnog života*.« Taj duhovni život obuhvaća *sva životna stanja*, »*bračno i obiteljsko stanje, celibat ili udovištvo, bolest, profesionalnu i socijalnu djelatnost*«.

Određujući pojam svjetovnosti već smo se susreli i s pojmom vremenitoga reda. Njime se poimence bavi AA 7 (usp. već AA 5). Tu Koncil daje neke vrste *definiciju vremenitog reda*, što se, kako smo već istaknuli, nekako izjednačuje sa samim pojmom *sekularnosti*: »Vremeniti red sačinjavaju: dobra života i obitelji, kultura i ekonomija, umijeća i struke, ustanove, političke zajednice, međunarodni odnosi i slično, te njihov razvitak i napredak.« U tim je riječima u klici sadržana već cijela konstitucija *Gaudium et spes*. Tu »definiciju« vremenitoga reda Koncil na neki način produžuje u završnici AA 8 kad piše: »Neka laici smatraju važnim i neka prema svojim silama podupiru karitativna djela i pothvate socijalne skrbi, bilo privatne bilo javne, također i međunarodne... i neka u tom surađuju sa svim ljudima dobre volje.«

U sklopu svega toga Koncil vrlo razgovjetno naučava *autonomiju vremenitoga reda*, pa prema tome i same sekularnosti. Najizričitiije će o tom progovoriti GS 36 i AA 7, no vrijedni se elementi te koncilske nauke nalaze i u 36abcd i drugdje. Najviše sastavina toga koncilskog učenja naći ćemo u koncilskim dokumentima pod riječju *civitas-grad*, što naš prijevod rado prevodi sa *država*, iako je riječ *grad* širi i sveobuhvatniji pojam. Tu je možda najbolje, radi dobre sročnosti, ostati kod LG 36d. Vjernici su i »članovi Crkve... i članovi ljudskog društva«. Treba da nauče *pomno razlikovati* obostrana prava i dužnosti te oboje *usklađivati*. U tom je odlučna njihova *vlastita savjest*. Time nije dokinuta njihova suodnosnost prema učiteljstvu Crkve, ali je silno naglašena *vlastita odgovornost i inicijativa u bavljenju vremenitim*. S obzirom na *suodnos Crkve i svijeta* — što se može uzeti i kao *suodnos između dva »grada«* u augustinovskom smislu — *dvije su zablude moguće*. Prva je zabluda da je zemaljski grad potčinjen i u svojim vlastitim zauzetostima Crkvi. Potčinjen je Božjem zakonu! Druga pak je zabluda da bi se zemaljski grad mogao slobodno izgrađivati »bez ikakva obzira na vjeru, napadajući i gušeći vjersku slobodu građana«. Dakako da bi to sve zahtijevalo mnogo podrobniju obradu.

Ipak, radi jasnijih pojmova, kako bismo izbjegavali i *izbjegli napasti klerikalizacije*, zapazimo bar nekoliko točaka koncilskog učenja o toj autonomiji vremenitoga. Prije svega, Koncil zahtijeva da »vjernici spoznaju nutarnju narav, vrijednost i uređenje svega stvorenoga na slavu Božju« (LG 36b). Treba da dobro znaju da »sve što sačinjava vremeniti red, kao što su dobra života i obitelji... nisu tek pomagala za posljednji čovjekov cilj, nego imaju i svoju *vlastitu vrijednost*«. Radeći na tom području, ili točnije na svim tim područjima, »laici treba da preuzmu obnovu vremenitog reda kao svoju zadaću... da kao građani s građanima surađuju *prema vlastitoj stručnosti i na vlastitu odgovornost*« (AA 7be). Tome GS 43b dodaje: »Kada djeluju kao građani svijeta, bilo pojedinačno bilo skupno... (neka) nastoje da steknu i *pravu stručnost* na svim tim područjima.« Koncil ne susteže ni taj posao laika učiteljstvu Crkve u onomu u čemu i ta aktivnost potpada pod to učiteljstvo (usp. AA 24, osobito 24f). No i tu izričito tvrdi: »Neka laici ne misle da su njihovi pastiri uvijek tako stručni da na svako pa i teško pitanje što iskrnsne imaju već gotovo konkretno rješenje ili da su oni upravo za to poslani. Neka radije sami, prosvijetljeni kršćanskom mudrošću i poštovanjem — uvažavajući naučavanje učiteljstva — *preuzmu vlastitu odgovornost*« (GS 43b; usp. GS 33b).

Može se, dakle, sasvim kratko reći: *područje vršenja kraljevske zadaće svih kršćana jest i Crkva i svijet*. No osobito područje kršćana-svjetovnjaka baš je sam

svijet, ne isključujući dakako njihova zalaganja za sam rast i život Crkve u sebi.

Ono pak što njihova svjetovna zalaganja oblikuje baš kao kršćanska jest: *založena — radno založena — kršćanska ljubav*. Tu je od silne važnosti da svi kršćani duboko shvaćaju *vrijednost ljudskoga rada i cjelokupne ljudske djelatnosti u svijetu*. O tom se s osobitom jasnoćom Koncil izrazio u konstituciji *Gaudium et spes* (GS 33—39 i 67 i dr.), o čemu ćemo govoriti u III. dijelu ove studije. Dakako, kad je riječ o *radu* ne smije se zaboraviti ili podcijeniti *vrijednost ljudskog trpljenja*. Štoviše, bez unošenja trpljenja i boli u ljudsku djelatnost nije ni moguće založena kršćanska ljubav prema Bogu i bližnjemu. Pod tim vidom potrebna je i *teologija rada* kao i *teologija trpljenja*.

I na kraju obrazlaganja kraljevske zadaće svakog kršćanina, osobito svjetovnjaka, ne smijem ne spomenuti *odgovornost za talente*, koje pojedincima ili pojedinim grupama kršćana daje Bog za dobro svijetu, u Crkvi i u svijetu. Doista, Kristova parabola o talentima treba da postane jedna od ključnih svetopisamskih stranica kraljevskoga angažmana za svijet i za Crkvu. O tom čitamo u velikom koncilskom tekstu u LG 12, što se odražuje u mnogo drugih koncilskih stavaka. Te stavke treba potražiti u rječniku osobito pod riječima *donum, vis, talentum*. Tako npr. u LG 33a čitamo: »Laici su ... pozvani da ... sve svoje sile što su ih primili od dobrote Stvoritelja i od milosti Otkupitelja upotrijebe za porast Crkve«, ili — kako se iz daljnjeg sklopa vidi — za porast svijeta (LG 33a). Ili drugo mjesto: »Za vršenje toga (laičkog) apostolata Duh Sveti... daje vjernicima još i posebne darove... Iz primitka tih karizmi, makar i najskromnijih, svakom se vjerniku rađa pravo i dužnost da se njima koristi u Crkvi i u svijetu na dobro ljudi« (AA 3d). Za takvu se koncilsku nauku naročito zalagao naš blagopokojni kardinal Šeper, tada zagrebački nadbiskup: »Crkva naime ne smije prezreti nijedan dar koji joj Bog daje i nije važno po kome se taj dar daje. Crkva mora sve ljudske intelekate prihvatiti i uključiti ih u službu slave Božje i spasa čitavoga svijeta.«

Mnogo toga još preostaje da se kaže o cjelovitom nauku Koncila o kraljevskoj zadaći koju Krist nastavlja za spas svijeta po svim kršćanima. No završit ću samo o jednom, naoko malom pojedinosti. U čovjekovo kraljevanje po Svetom pismu spada svakako *ovladavanje prirodom* (Post 1, 26 i 2, 15). No ništa manje, nego dapače prvenstveno — osobito u Post 4, 17 — *kraljevati znači ovladati sobom*. Negativno, suprotstavljajući se zlu u sebi i izvan sebe. Pozitivno, snažno radeći i trpeći da u svoj neposredni životni okoliš unesemo duh i poruku Evanđelja. Sami pravedni, treba da se zalazemo za pravednost; sami oslobođeni da radimo za slobodu drugih; sami puni ljubavi prema Bogu i bližnjemu da prihvaćamo ljubav drugih; sami miroljubivi da budemo mironosci u svojoj sredini. Tu bih spojio dva izričaja Koncila: jedan je iz LG 31a, a drugi iz GS 38a. Po LG 31a Krist je svoju kraljevsku zadaću predao svojim učenicima »da i oni budu postavljeni u tu *kraljevsku slobodu* tako što *samozatajom i svetim životom* pobijede u sebi kraljevstvo grijeha te da *služeći Kristu u drugima*... dovedu svoju braću onomu Kralju kojemu služiti znači kraljevati«. Drugi se pak tekst više odnosi na *založenu radinost za dobro svijetu*, a čitamo ga u GS 38a: Krist »po svome Duhu... poziva (osobito laike) da se posvete zemaljskom služenju ljudima, pripremajući tom službom građu za nebesko kraljevstvo ... time što su *navrnuti ljudskom životu na službu sve zemaljske energije*«.

Tako se i opet — u stilu Kristovu — kraljevanje pretvara u služenje. I baš mi se sviđa taj glagol *navrnuti* (lat. *assumo*). Doista, kršćanska askeza ima svjetske razmjere. Ipak je križ simbol Krista Kralja, križ koji osvaja svijet — po staroj izreci — »ne mačem, nego drvetom« (križa).

No neka je dosta, makar ponešto naglo odrezano, o našem vjerničkom sudjelovanju u kraljevskoj zadaći i službi Krista Kralja. Ta zadaća ne trpi mlitavih kršćana: »Kršćanin koji zanemaruje svoje vremenite dužnosti, zanemaruje i svoje dužnosti prema bližnjemu i prema samom Bogu te dovodi u pogibelj svoje vječno spasenje« (GS 43a). To će istaknuti i završnica konstitucije *Gaudium et spes*, što je u isto vrijeme u neku ruku završnica svega koncilskog učenja: »Kršćani — sjećajući se Gospodinove riječi 'po tom će svijet poznati da ste moji učenici ako se budete ljubili međusobno' (Iv 13, 35) — ne mogu ništa žarče željeti nego da što širokogrudnije i uspješnije služe ljudima ovoga vremena... prihvaćajući golem posao koji se ovdje na Zemlji treba obaviti« (GS 93).

4. Proročka zadaća svih kršćana

Obradu proročke zadaće ostavljam na posljednje mjesto. Koncil doduše tri kristovske zadaće svih kršćana stalno reda ovako: svećenička, proročka, kraljevska. No sada se istom vidi, pošto smo izložili svećeničku i kraljevsku zadaću, koliko je potrebno da u Duhu Kristovu ponovno razmislimo i premislimo sva svoja dosadašnja vrednovanja samih sebe, i klerika i laika s kojima u Crkvi — za Crkvu i svijet — živimo, radimo i trpimo. *Prorokovati* znači: *primiti* sa svom marljivošću svu Božju objavu i nauk Crkve; objavu stalno *produbljivati* i u osobnom razmišljanju i u udruženom savjetovanju; i napokon *primjenjivati* objavu i sve svoje vjerničko i ljudsko znanje na svoj trenutak povijesti, u sklopu svih svojih životnih suodnosa i odgovornosti. Hoće se doista založenog prorokovanja da bismo se kraljevski uložili u ostvarenje povijesne Božje zamisli sa svijetom. Hoće se založenog prorokovanja da bismo svoj cijeli — za Boga i bližnjega založeni — život pretvorili u duhovnu žrtvu svog svećeništva. U tom smislu postavljam slijedeću tezu:

3. teza: »Krist, veliki prorok... ispunja svoju proročku zadaću... ne samo po hijerarhiji... nego i po laicima koje zato čini svojim svjedocima i (= za što) ih poučava osjećajem vjere i milošću riječi... da sila Evanđelja svijetli u svagdanjem obiteljskom i društvenom životu... Ovo propovijedanje Evanđelja — to jest navješćivanje Krista i svjedočanstvom života i riječju — dobiva neku specifičnu i osobitu uspješnost po tom što se izvršuje u općim prilikama svjetovnog života i djelovanja« (LG 35ab).

Kao i kod drugih kristovskih zadaća, svećeničke i kraljevske, treba početi od izričitih koncilskih učenja u LG 12 i LG 35 (usp. AA 2b i 10a). Po naravi stvari tomu treba pribrojiti iz Dekreta o apostolatu laika odgovarajuće stavke: o duhovnom životu laika (AA 4), o apostolatu evangelizacije (AA 6) te o formiranju laika za apostolat (AA 28—32). Dakako, tijekom obrađivanja tih stavaka opet ćemo vidjeti da postoje u koncilskim dokumentima i druga mjesta koja treba uzeti u obzir.

Koncil *ex professo* obrađuje proročku zadaću svih kršćana u LG 35. Krist prorok ispunja svoju proročku zadaću do punog očitovanja svoje slave »ne samo po hijerarhiji... nego i po laicima«. Koncil samo kratko naznačuje dva važna vida proro-

kovanja u Crkvi: hijerarhijski i laički i ne ulazi ovdje u pitanje razliku jer je već u LG 25 pitanje razloženo narav crkvenoga učiteljstva biskupâ i autoritet koji im u tom pripada. I pojedinim biskupima. I biskupima »raspršenim po svijetu... čuvajući vezu zajednica među sobom i s Petrovim nasljednikom«. I biskupima »sakupljenim na Općem saboru. I samom Rimskom biskupu«. No LG 35 posve nedvojbeno ističe da Krist vrši proročku zadaću ne samo na taj hijerarhijski način nego — i po laicima. Tvrdnja je veoma važna, osobito u svjetlu onoga što LG 12 piše o »nadnaravnom osjećaju (možda *osjetilu*) vjere cijeloga Božjega naroda«. Ovdje ne možemo ući u točnije razlaganje suodnosa hijerarhijskog i laičkog prorokovanja. Svaka-ko, laičko prorokovanje ne smije se *umanjivati* na račun hijerarhijskoga. Ispitajmo dakle što se sve o tom laičkom prorokovanju *tvrdi*.

Laici su prije svega: *Kristovi svjedoci* (LG 35a) i kao takvi pravi *navjestitelji Krista* (LG 35b). Da bi to uspješno obavljali, Krist ih »poučava osjećajem (možda bolje *osjetilom*) vjere i milošću riječi« (LG 35a i 12a).

Koncil biblijski utemeljuje laičku proročku zadaću važnim navodom prve Petrove, duhovske propovijedi. Po Joelu, »u punini vremena sav će Božji narod imati udjela u prorokovanju« (Dj 2, 17—18). Još je značajniji navod Otk 10, 10: »Svjedočanstvo Isusovo duh je proročki.« Riječ je dvoznačna, no značenje joj se može ovako odrediti: prorokovati. To znači dvoje: svjedočiti za Isusa i — prenositi svjedočanstvo Isusovo, to jest njegovo Evanđelje drugima.

Čime su, dakle, laici svjedoci? Poglavitito, »svjedočanstvom života i riječju« (LG 35b), baš kao što je i Isus bio prorokom »svjedočanstvom života i riječju« (LG 35a).

A gdje je osobito područje njihova svjedočenja? Ono »dobiva specifičnu i osobitu uspješnost po tome što se izvršuje u *običnim prilikama svijeta*«. Time im se ne odriče proročka zadaća u krilu same Crkve (usp. LG 35a te AA 6a, i 22), nego se ponovno i ponovno naglašava njihova *svjetovnost kao specifično područje laika*. Njihov je naime poziv, kako se odmah u početku u LG 35a ističe: »... da sila Evanđelja svijetli u svagdanjem, obiteljskom i društvenom životu«. Tu, u svagdanjem životu »laicima se pružaju bezbrojne prilike za apostolat evangelizacije i posvećivanja« (AA 6b). Koncil inzistira na najvažnijem i najefikasnijem apostolatu, na svjedočenju životom: »Ovu misiju Crkve u svijetu (tj. »da kršćanskim duhom prožmu mentalitet i navike, zakone i strukture zajednica u kojima žive« — AA 13a) laici ispunjavaju *prije svega usklađivanjem svoga života s vjerom* koja ih čini svjetlom svijeta, zatim svojim *poštenjem u svim djelovanjima* kojim sve ljude pobuđuje da ljube *istinitost i dobro*...; zatim *bratskom ljubavlju* kojom sudjeluju u uvjetima života, radu, bolima i stremljenjima braće...; i konačno... trudeći se da *kršćanskom velikodušnošću ispunjavaju svoje obiteljske, društvene i profesionalne zadatke*« (AA 13b).

Evo, opet se i opet udružuju: proročka, kraljevska i svećenička zadaća. *Istim djelima i na istom području* vrši se proročka zadaća, ukoliko znači produbljanje objave i primjenu objavljenih načela na svagdanji život; *kraljevska* — ukoliko se samim tim unošenjem u svakidašnjicu »sprema građa za kraljevstvo Božje« (usp. GS 38a); *svećenička* — ukoliko sva ta kršćanska djelatnost postaje materijom duhovne žrtve cijeloga svoga života (usp. LG 10a).

No ne valja misliti da kršćani-svjetoavnjaci, kao uostalom ni hijerarhija, mogu izvršiti svoju proročku zadaću *bez svojih velikih zalaganja*. Istina, spominje se »milošlost riječi« (LG 35a) kojom Krist dariva svoje vjernike, ali se u završnici istoga LG 35 naglašava: »Zato neka laici marljivo nastoje da steknu *dublju spoznaju objavljenih istine* i neka ustrajno mole od Boga *dar mudrosti*.«

Dekret o apostolatu laika bit će mnogo razrađeniji s obzirom na *vlastit ulog laika* u spremanju na proročku zadaću. Dekret završava VI. glavom *Formiranje laika za apostolat* (AA 28—32). U tom se odsjeku traži: cjelovita ljudska formacija — dobro poznavanje suvremenog svijeta — potpuno uključivanje u društvenu sredinu i njezinu kulturu — dobro vjersko poznavanje i životno provođenje božanskog misterija stvaranja i otkupljenja — solidna teološka naobrazba — vještina promicanja dobrih međuljudskih odnosa — umijeće dijaloga — trajno usavršavanje u svemu tome »i zbog rasta zrelosti ljudske osobe i evolucije problemâ što iz dana u dan zahtijeva sve veće znanje i primjerenu akciju« (AA 29 abcd). Dakako, sve je to preduvjetom da bi laici mogli »stvari prosuđivati, promatrati, suditi i djelovati u svjetlu vjere« (AA 29f) te se tako istom »duboko i aktivno ukorijeniti u samu vremenitu realnost kako bi uspješno preuzeli svoj udio u njezinu odvijanju« (AA 29g).

Izvršavanje proročke zadaće u Crkvi i svijetu zahtijeva dakle *njegovani život vjere, ufanja i ljubavi*, kako ističe i AA 4, gdje je riječ o vlastitoj duhovnosti kršćana-svjetoavnjaka. No i za to je potrebno *njegovana i intelektualna vjernička spoznaja*: »Samo svjetlom vjere i razmatranja Božje riječi moći će se uvijek i posvuda razaznati Boga u kojemu 'živimo, mičemo se i jesmo' (Dj 17, 28); *u svakom događaju tražiti njegovu volju; vidjeti Krista u svim ljudima*, bliskima i tuđincima; ispravno suditi o pravom značenju i vrijednosti vremenitih dobara u njima samima (i opet autonomija zemaljskih vrednota!) i u odnosu prema čovjekovu cilju.«

Tu se opet ne smije smetnuti s uma i drugo krilo osposobljenosti za prorokovanje posred svijeta, a to je: »*Neka visoko cijene profesionalnu spremu*.« U tom smislu prevažan je stavak u GS 43b: »Kada dakle laici djeluju kao građani svijeta — bilo pojedinačno bilo skupno... nastojat će da steknu *pravu stručnost* na tim područjima.« Ta riječ *stručnost-peritia* pravi je slogan i u Dekretu o apostolatu laika i u Pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*.

Upravo za izvršavanje svih onih angažmana Crkve za svijet, o kojima naširoko čitamo u toj konstituciji *Gaudium et spes*, potrebna je *angažirana proročka zadaća* koja se očituje u *umijeću iščitavanja znakova vremena* (GS 4b, 11d; UR 4a i dr.), u zrelosti kršćanske savjesti (GS 14 i 16), u poznavanju svijeta, društvene sredine i njezine kulture (usp. AA 29b = GS 61—62) itd.

No moramo se opet navratiti na prevažan vid njegovanja proročke zadaće svih kršćana, a to je *rast u cjelokupnoj vjerničkoj spoznaji i praksi Božje objave u krilu Crkve*, o čemu govori nezaobilaziv stavak LG 12a. Tu se ponajprije ističu dva vida vršenja proročke zadaće koja ne smijemo zanemariti. Prvi vid se sastoji u tom da sva zajednica Božjega naroda »posvuda širi živo svjedočanstvo o Bogu«, očito i životom i riječju. To je u tekstu očito. No zapazimo i drugi vid naše proročke zadaće, a odnosi se na *cjelokupan bogoštovni život*, što uključuje svaki oblik zasebne i zajedničke, osobito liturgijske molitve. To naime znači koncilaska formulacija koja se

Iako preskoči: »Sveti Božji narod ima udio (ne *dio!*) i u proročkoj Kristovoj službi... prinoseći Bogu hvalbenu žrtvu, to jest (prema Heb 13, 15) plod usana koje ispovijedaju-slave njegovo ime.« Možda se te riječi neposrednije odnose na svećeničku zadaću. No svakako Crkva upravo kroz istinsku i sveobuhvatnu liturgiju ne samo Boga proslavlja nego i za njega svjedoči.

Na to se nastavlja prevažan stavak o proročkom daru sve Crkve: »Cjelina vjernika ima pomazanje Svetoga (Duha) ... pa se ne može u vjeri prevariti. To svoje posebno svojstvo (cjelina vjernika) očituje *nadnaravnim osjećajem* (bolje *osjetilom*) vjere cijeloga naroda kada od biskupa sve do posljednjih vjernika laika (po Augustinu) pokazuje opće slaganje u stvarima vjere i morala.« U nastavku stoji: »Taj osjećaj vjere (bolje *osjetilo*) pobuđuje i podržava Duh istine u svemu Božjemu narodu.« U tom je dakako nužno i nezaobilazivo vodstvo svetog učiteljstva. Ali je također važno da se ne traži samo pristajanje Božjega naroda uz predanu vjeru nego: da cijeli Božji narod — dakako pod vodstvom učiteljstva, ali snagom Duha — u tu vjeru »ispravnim sudom sve dublje prodire i potpunije je primjenjuje na život«.

To dublje pronicanje vjere i umijeće primjene vjere na život osobit je dar Duha cijelom Božjem narodu. No, očito nije uskraćen i svakom njegovu iskrenu članu, pogotovo onomu koji se trudi da stekne »dublju spoznaju objavljene istine te ustrajno moli da (u tom) od Boga primi dar mudrosti« (LG 35 u završnici). Taj se stavak LG 12a pojačava drugim stavkom iz Konstitucije o božanskoj objavi. Tu je riječ o rastu apostolske predaje u Crkvi. U tom pak rastu sudjeluje i učiteljstvo i cijela Crkva, ali i svaki pojedini vjernik: »(Apostolska) predaja.. uz prisutnost Duha Svetoga u Crkvi napreduje. Naime, *raste zapažanje* kako predanih stvari tako i riječi.« I to kako? »... na temelju razmatranja i proučavanja onih koji vjeruju i o tom u srcu svom razmišljaju (usp. Lk 2, 19 i 51 = marijanski vid vjere); zatim na temelju u srcu doživljena razumijevanja duhovnih stvari; a i na temelju (dakle, ne samo na tom temelju!) navješćivanja onih koji su s nasljedstvom biskupstva primili i pouzdan milosni dar istine.« Očito, od ovoga zamaha Duha po ovom koncilskom stavku nije nitko isključen, svatko u tom može pridonijeti svoj udio, i te kako važan (DV 8).

S tim u vezi želim istaknuti jedan vrlo malen, ali dragocjen izričaj Koncila o poslanju cijele Crkve, da evangelizacijom pridonose spasu i posvećenju svijeta. »To prvotno — uči Koncil — biva po službi riječi i sakramenata, posebno povjerenjenu kleru, u kojoj i laici imaju ispuniti svoju važnu ulogu da budu *suradnici istine*« (3 Iv 8; AA 6a). Očito i u unutarnjem životu Crkve i u svojoj djelatnosti u svijetu. To povežujem s važnim stavkom nastupne enciklike pape Ivana Pavla II. *Redemptor hominis*. On proročku službu svega Božjega naroda svodi na »odgovornost svijeta za božansku istinu«. Papa tu nagovara »stručnjake različitih disciplina, predstavnike prirodnih znanosti, književnike, liječnike, pravnike, umjetnike, tehničare, prosvjetne radnike različitih stupnjeva i struka. Svi oni »kao članovi Božjeg naroda imaju vlastit udio u proročkom Kristovu poslanju i služenju božanskoj istini, među ostalim svojim *poštenim stavom prema istini bilo kojem polju pripadala*« (hrv. izdanje, str. 62—63).

O tom, o suradnji svijetu, pa i laika u produbljivanju objavljene istine izvrsno je na Koncilu govorio naš nadbiskup Šeper. On se zalagao da se u shemi o laicima svaka-

ko zadrži stavak koji je glasio: »Svaki laik prema svojoj intelektualnoj kulturi neka se brižno dade na dublje razmatranje objavljene istine i katoličkog naučavanja, i za svoju vlastitu izgradnju i za razjašnjavanje pitanja svoga vremena.« To opravdava riječima: »Crkva ne smije prezreti nijedan dar koji joj Bog daje i nije važno po kome se taj dar daje... nego kao izvrsna raspoređivačica svih darova koje je primila od Boga, i naravnih i nadnaravnih, uvijek spajajući božansko i ljudsko, mora sve okrenuti na spas i korist čitavog čovječanstva.« To je malo prije obrazložio riječima: »Poziv laika u Crkvi — nipošto se ne sastoji *samo u izvršivanju*, kako izgleda neki misle, nego ponekad (domala će reći: u premnogim slučajevima) i u iznalaženju onoga što treba uraditi. Izdavati odredbe i propise u Kristovo ime spada samo na hijerarhiju, ali pronaći u *premnogim konkretnim slučajevima* ono što treba odlučiti — to nikako nije pridržano samo hijeraršima, jer Duh puše gdje hoće. Dapače, na ovaj način to može isto vrijediti i za teološko ispitivanje i razmišljanje: *zadnji sud* o ispravnosti mišljenja u stvarima objave i podudarnosti iznesenih ideja s pologom vjere spada na učiteljstvo, ali *samo razmišljanje i istraživanje* ovisi o sposobnosti intelekta i o milosti prosvjetljenja što... Bog ni laicima ne uskraćuje.«

Kad smo već kod Šeperova koncilskog zalaganja o laicima, valja spomenuti drugi njegov prijedlog koji je našao odjeka u koncilskom naučavanju. (Nisam provjeravao da li po neposrednom Šeperovu intervjuu.) Koncil naime potiče na *župsko njegovanje proročke službe laika*: »Potrebno je da se laici priviknu raditi u župi usko povezani sa svojim svećenicima, pa da pred zajednicu Crkve iznose svoje vlastite, a i svjetske probleme te pitanja koja se odnose na spas ljudi, da se pretresaju i rješavaju na osnovi mišljenja sviju« (AA 10b). Šeper je u tom upravo detaljan. Predlaže da se u svakoj župi tjedno održi »sastanak svih odraslih... i da to postane redovito sredstvo crkvenog života slično kao i nedjelja«. I to s ciljem njegovanja proročke zadaće. Šeper, doduše, ne spominje te riječi, ali je ona sadržana u prijedlogu: »Na sastanku neka svećenik predaje kršćanski nauk *na način odraslih* (podcrtao BD), neka raspravi razne aktualne i hitne probleme i neka zajedno s vjernicima traži rješenje, *neka usavršava istinsku apostolsku formaciju* laika... Na taj će način postojati istinski dijalog članova jedne obitelji.«

Na to se zapravo odnosi ne samo AA 10b nego i vrlo važan stavak Dekreta o službi i životu prezbitera, stavak tako značajan za smisao našega Tjedna: »Na svećenike kao odgovornike u vjeri spada da se sami ili preko drugih brinu da pojedini (zapravo *svi i svaki*) vjernici budu u Duhu Svetom dovedeni do toga *da razvijaju svoj vlastiti poziv* po Evanđelju... i da postignu *kršćansku zrelost*. U promicanju te zrelosti bit će im na pomoći prezbiteri da bi mogli uočiti *što sama stvar traži* i što je volja Božja u važnim kao i u svakodnevnim događajima... pa da tako svoje dužnosti u ljudskoj zajednici kršćanski ispune« (PO 6b). Napominjem da se onim »što sama stvar traži« ponovno ističe autonomija zemaljskih vrednota i laičkog angažmana u svijetu i za svijet. Dakako, autonomija koja je u skladu s Božjom voljom. A Božju volju treba istraživati, treba je umjeti očitavati i primjenjivati. I u svakodnevicu i u izvanrednim prilikama.

Upravo su stoga svi naši Tjedni, a osobito ovaj, posvećeni njegovanju proročke zadaće. Najprije nas svećenika, a onda — po nama — i proročke zadaće laika. Treba da najprije mi prezbiteri proročki vrednujemo ne samo svoje dostojanstvo i poziv nego također i dostojanstvo i poziv u Kristu svih kršćana, pa stoga i laika. I naša je

najveća dužnost da i njima pomognemo te sami sebe i svoje djelovanje i proročki vrednuju i svećenički zažive, unoseći se — kraljevskim poslom — u svijet, u prožimanje svega stvorenoga i vremenitoga Duhom Evanđelja.

ZAKLJUČAK

Preostale su još mnoge, ne baš sporedne, teme u vezi s trolistom: kršćanin kao sudionik Kristove svećeničke, proročke i kraljevske zadaće. Teme na kraju tek spominjem, ostavljajući obradu za poslije. Svakako bi trebalo još potanje razraditi pitanje svjetovnosti, koja je laicima vlastita. U vezi sa svećeničkom zadaćom trebalo bi progovoriti o izrazu »consecratio mundi — posveta svijeta«. Kod proročke zadaće kršćana u prvi je plan stavljena vjera i nada te poduzetna strpljivost (LG 35a), o čemu nije bilo riječi. Preostaje također tema svjedočenja i čitanja znakova vremena, s nizom drugih tema iz *Apostolicam actuositatem*. Izvršivanje kraljevske zadaće treba ići za sve većim ostvarivanjem slobode djece Božje, i u moralnom i u socijalnom smislu, i na pojedinačnom i na općem društvenom planu (LG 36ab). Iz koncilskih se dokumenata kao povlašteno vježbalište svih triju zadaća pomalja obitelj, koju smo samo usput doticali. Obitelj je »kućno svetište« (AA 11) gdje se izvršuje skupna svećenička zadaća. Ona je kraljevstvo Božje u nastajanju, čak u biološkom, a nadalje u mnogostrano antropološkom smislu. Bračni drugovi ostvaruju proročku zadaću pronalazeći svoj vlastiti, savjesni i kršćanski put u uzajamnosti života, u odnosu prema djeci i prema sredini u kojoj žive. Napokon, za vršenje trostruke kristovske zadaće laika osobito je smjerodavna Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*. Ona se doduše odnosi na svu Crkvu, i kler i laike, ali dotiče specifično baš laike zbog svjetovnosti koja im je vlastita. Potrebno je dakle još cijelu tu konstituciju očitati po ključu trostruke kristovske zadaće laika.

Želio bih ipak u ovom zaključku istaknuti još jednom svoja *tri temeljna uvjerenja*.

1. U svemu izloženomu nije prvenstveno riječ o nekoj *novoj djelatnosti* koju bi trebalo poduzeti. Potrebno je nadalje da najprije mi, a onda s nama svi kršćani u svijetu, *na nov način vrednujemo i zaživimo svoju svakidašnjicu*.

Doista, temeljni je poziv svakoga kršćanina, gdje god živi, radi, trpi: otkriti što Bog upravo tu gdje jest od njega traži pa da u to uloži sve svoje energije i u sve svoje suodnose ustrajno, makar uz križ, unosi rastuću ljubav prema Bogu i bližnjemu. U tom se iscrpljuje i naša proročka i naša kraljevska zadaća. Time naime — makar za mene samoga, po mom najskromnijem udjelu — svijet urasta u kraljevstvo Božje. I sve što u tom prorokovanju i kraljevanju učinim, sve je to ona zapravo jedina moguća materija mogega svećenikovanja: taj za Boga i za bližnjega založen život jest duhovna žrtva, po snazi Duha Svetoga izvedena i u Duhu prinesena, što je u svakoj euharistiji iznovice sjedinjujem s Kristovim životom i žrtvenom smrću kao svoj dar Bogu Ocu. I tako s njime postajem i oltar i žrtva i svećenik.

Ako sutra, ili nakon vaše propovijedi, mlada žena, radnica pođe s novom radošću na svoj svakodnevni sivi posao, možda za stolic gdje se prodaju tramvajske karte, ako to počne smatrati činom svoje ljubavi prema svojoj obitelji te službom bližnjima, već je puno. Evanđelje je već ozarilo svojim svjetlom jednu dušu da duh

Blaženstva zrači u svoju okolinu (usp. LG 31; AA 4 i GS 72). Iz svojih studentskih dana čuvam zapis iz Tagorove knjige *Brodolom* (Zagreb, 1940, str. 322): »Nato (mlada žena) pođe svojim dnevnim dužnostima kao da vrši neko bogoslužjenje. Svaki posao koji je vršila bio je kao molitva koja se uzdiže k Nebu na krilima radosti.« Već onda to mi je bilo lijepo. Odnedavna i danas je to čin moje vjere. I tko može i pomisliti da će stvari onda kod toga stati? Neće li se iz tako shvaćenih i tako vrednovanih svakidašnjih poslova i trpljenja izvinuti i nova, dosad neslućena, djela i pothvati sve založenijega kršćanskog apostolata? A kolika li se u tom svjetla i radosti, štoviše pravi zanosi kriju koji su kadri oživjeti i nadahnuti nove inicijative!

Izvršno o tom piše R. Brajčić: »Saborska je aula zračila optimizmom... Sabor je pokazao kao nikad dotad temeljno značenje laika u Crkvi... i uzdigao kristovsku svijest kršćana u stvaranju povijesti, osvjetlio ničim nadomjestiv njihov položaj u svijetu. Mase laika danas polako sve dublje poniru u to, sve bolje sebe otkrivaju u Krstu. Njihova radost što pripadaju Crkvi... sve više raste na veliku korist ljudskog društva« (II, str. 503—504).

2. Iz toga slijedi moje drugo uvjerenje: za trajnu kršćansku marljivost i angažiranost za svijet ne traži se *nikakva deklaracija ili organizacija*. Ponovno velim, ne potcjenjujem ih. No nisu preduvjetom da se zaživi, odgovorno zaživi proročka, kraljevska i svećenička misija svakoga kršćanina u svijetu. Želim tu ispisati već navedeni stavak koncilskog interventa nadbiskupa Šepera: »U pripravnim se tekstu doduše tvrdi da su *svi vjernici* obvezani na apostolat. Ali u praktičnoj primjeni izgleda da su dotaknuti zapravo pojedini *izraziti* laici (potcrtao FŠ) koji se nazivaju »vojujući«, pa onda razna apostolska udruženja a ne *jednostavno laici*. Tim se sredstvima ne dohvaća *mnogstvo vjernika* (potcrtao BD)« (Šeper, II. 121).

Tim dakako ne poričem vrijednost laičkog okupljanja (AA 17c) ili udruženog oblika apostolata (AA 18 sl.). No ostajem kod ovoga: najvažnije je da svi svjesno kršćanski vrednuju, a onda dakako angažirano zažive svoju svakidašnjicu, otvoreni nadahnućima za nove i veće pothvate. I to nipošto prvenstveno kao deklarirani i organizirani kršćani. To je stvar vlastitoga odabira i razbora. No svakako kao angažirani kršćani, svim ljudima dobre volje, kako kaže Koncil, »pružajući valjanu suradnju u svakom dobru« (LG 36b).

3. Sve što smo dosad rekli o svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj zadaći svakoga kršćanina-svjetovnjaka *veoma se tiče nas svećenika*. Mi sami treba da proročki napredujemo u upoznavanju i vrednovanju njihova poziva i njihovih neizostavnih zadaća. Naime, kako veli Koncil, oni imaju »svoj vlastiti i sasvim nuždan udio u poslanju Crkve« (AA 1a) dotle da je i »u crkvenim zajednicama njihova djelatnost toliko potrebna da bez nje ni apostolat pastira u većini slučajeva ne može postići svoj puni učinak« (AA 10a).

Sve to od nas zahtijeva dublju i češću katehezu o temeljnim sakramentima kršćanske inicijacije, dublje i svestranije poniranje u dostojanstvo i poziv svakoga »čovjeka u Kristu«, novo i cjelovitije vrednovanje i propovijedanje duhovnog života i profesionalnoga morala te osmišljenje kršćanske svakidašnjice i angažmana u svijetu i za svijet, itd.

Tako sami u Koncil obučeni, treba da i laike uvodimo u to da u svjetlu objave što svestranije i što dublje upoznaju svoj vlastiti poziv i poslanje, svoje svećeničko-

-proročko-kraljevstvo dostojanstvo i zadaću, te ga što založenije zažive (usp. PO 6).

Na nama je da se ostvari nakana i želja, štoviše zahtjev Koncila koji se sretno može izraziti starom Mojsijevom riječju: »Kamo sreće da sav Božji narod postane prorokom« (Br 11, 29).

SUMMARIUM

A. disserit de triplici munere Christi — sacerdotali prophetico, regali — ab omnibus christifidelibus sensu proprio, etiamsi diverso modo, participato. Initium sumit a LG 9—13 necnon LG 30—38, peculiari modo a LG 31 et 34—36 at-tente examinans omnia elementa singulorum numerum. In hisce exarandis abundan-tem messem colligit ex omnibus documentis Concilii, speciatim AA et GS, singulas Magisterii sententias ad respectivum caput triplicis muneris referens. In prima thesi, generali, de trilogia christologico-soteriologica in ecclesiologiam translata, A. insistit in saecularitate quae laicis propria est. In sacerdotali mune-re incultat tum differentiam tum sensum proprium utriusque sacerdotii participa-ti, sc. baptismalis seu universalis et ministerialis. Insimul effert omnia opera ho-minis christiani tamquam materiam sacrificii spiritualis (LG 10a et AA 3b + LG 34 et PO 2d + SC 61). Quoad munus regale examinantur loci biblici quibus haec Concilii doctrina fulcitur, praesertim illustrata ex encyclica Redemptor hominis. Permulti loci e decreto AA et constitutione GS considerantur in functione eiusdem muneris, praesertim GS 93 qui quodammodo conclusivus totius Concilii conside-rari potest. In prophetico munere perspicitur sensus fidei qui iuxta LG 12 omni-bus fidelibus, scilicet sub necessario ductu Magisterii, adscribitur, praesertim si doctrina in DV 8 contenta prae oculis habetur. In laicorum munere efferendo con-siderantur interventus conciliares archiepiscopi Zagrebiensis tunc temporis, po-stea S.R.E. Cardinalis Francisci Šeper, primi post Concilium Praefecti Congrega-tionis pro doctrina fidei.